

5.8.2009

Dnro 2908/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

VAPAUTENSA MENETTÄNEELTÄ POIS OTETUT RAHAT ON KIRJATTAVA OMAISUUS- LUETTELOON

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 27.9.2007 eduskunnan oikeusasiamiehelle lähettämässään sähköpostiviestissä Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksen (nykyisin Itä-Uudenmaan poliisilaitos) menettelyä hänen hallussaan olleiden rahojen poisottamisen kirjaamisessa niin sanottuun sumppuun sijoittamisen yhteydessä. Kantelijan mukaan ottaen huomioon Helsingin kihlakunnan ulosottoviraston rahoista ulosmittaama osuus, niin poliisi olisi hukannut haltuun ottamistaan rahoista 600 euroa.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Kantelijaa epäiltiin 7.9.2007 rattijuopumuksesta, kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta sekä huumausaineen käyttör rikoksesta. Kantelija tuotiin Vantaan poliisiasemalle odottamaan kuljetusta oikeuslääkäriin verikoetta varten ja hänet laitettiin odotusajaksi ns. sumppuun. Kantelijan mukaan hän oli sumppuun sijoitettuna alle puoli tuntia.

Selvityksen mukaan Vantaan poliisivankilassa tehdään kaikille sumppuun odottamaan laitettaville asiakkaille säilöönpanotarkastus. Säilöönpanotarkastuksessa asiakkaan hallussa oleva omaisuus otetaan poliisin haltuun ja laitetaan tarkoitusta varten varattuun muovilaatikkoon. Jos asiakkaan odotusaika on lyhyt, kuten kantelijan tapauksessa, ei haltuun otettua omaisuutta kirjata. Selvityksen mukaan kantelijan tarkasti vartija A ja kantelijan tavarat laitettiin muovilaatikkoon. Selvityksen mukaan A laski kantelijan hallussa olleen rahasumman useaan kertaan ja lasketun summan (4.100 euroa) hän ilmoitti ylikonstaapeli B:lle.

Selvityksen mukaan vakiintunut käytäntö poliisilaitoksella on, että poliisi ilmoittaa ulosottoviranomaisille tapauksista, joissa henkilöllä on tavattaessa huomattava määrä omaisuutta tai varoja. B oli edellä todetun mukaisesti ilmoittanut Helsingin ulosottoviraston päivystykseen kantelijan hallusta löydettyistä rahoista. Avustava ulosottomies oli tämän jälkeen tarkastanut kantelijan ulosottotiedot, ja niiden mukaan kantelijalla oli ulosoton kautta perittävänä 6.182 euroa. Avustava ulosottomies asetti rahojen hallinnan luoman omistusolettaman perusteella väliaikaistoimena poliisille maksukiellon olla luovuttamasta rahoja takaisin kantelijalle suojaosuussäännösten ylittävältä osalta. Avustava ulosottomies oli

seuraava päivänä 10.9.2007 ulosmittannut kyseisen summan, eli 3.200 euroa. Selvityksen mukaan kantelija ei ollut valittanut ulosmittauksesta käräjäoikeuteen.

Komisario C:n mukaan kantelijaan ei ole kohdistettu rikosperusteista kiinniottoa eikä hänestä ole tehty kiinniotto- ja pidättämispäätöstä (KIP).

3.2

Menettely rahojen kirjaamisessa

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (putkalaki) 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan lakia sovelletaan poliisin lain nojalla säilyttämien tutkintavankien, pidätettyjen ja kiinni otettujen kohteluun. Pykälän 2 momentin mukaan lakia sovelletaan vapauden menetyksen syy huomioon ottaen poliisin säilytettävänä muuten kuin tutkintavankeuden, pidättämisen tai kiinni ottamisen perusteella olevan kohteluun, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Lain esitöiden (HE 90/2005) mukaan lain nimeä perusteltiin sillä, että laki sääntelisi kaikkien niiden poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua, joiden osalta ei ole erikseen säädetty toisin. Lain esitöissä tuotiin esille myös se, että kysymyksessä olisi menettelylaki, jossa säädetyt toimenpiteet sekä näiden toimenpiteiden perusteet liittyisivät vapautensa menettäneiden säilytykseen ja kohteluun poliisin toimesta. Ehdotetussa laissa ei näin säädettäisi perusteita, joiden nojalla poliisi tai muu viranomainen voisi riistää yksilöltä tämän henkilökohtaisen vapauden, vaan toimivalta yksilön vapauteen kohdistuvan toimenpiteen suorittamiseen määräytyy muun lainsäädännön perusteella.

Putkalaissa tarkoitettu säilytystila on määritelty 2 §:n 1 momentin 6 kohdassa. Sen mukaan säilytystilalla tarkoitetaan poliisin hallinnoimaa tilaa, jota käytetään poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden säilyttämiseen. Lain esitöiden perusteella säilytystilaa on tulkittava varsin laajasti ja niin sanottua sumppua on pidettävä laissa tarkoitettuna säilytystilana.

Pakkokeinolain 6 luvun 1 §:n mukaan rikoksesta epäiltyä, joka on esitutkintalain 21 §:n 2 momentin nojalla velvollinen olemaan läsnä esitutkinnassa, saadaan pitää lukitussa tilassa, jos se on välttämättömä hänen poistumisensa estämiseksi. Tämä lukittu tila on yleensä niin sanottu sumppu. Epäilty on velvollinen olemaan läsnä esitutkinnassa enintään 12 tuntia ja milloin pidättämisen edellytykset täyttyvät, enintään 24 tuntia. Selvityksestä ilmenee, että kantelijan tapauksessa hänelle ei ole laadittu poisotetusta omaisuudesta omaisuusluetteloa. Selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että poliisi on tulkinnut asiaa siten, että putkalakia ei sovelleta sijoitettaessa henkilö sumppuun tilanteessa, koska kiinniottosta ei ole tehty varsinaista päätöstä.

Kantelijan on katsottava olleen tilanteessa vapautensa menettäneenä poliisin säilytystilassa. Pidän putkalain 1 §:n ja lain esitöissä esitetyn perusteella selvänä, että esitutkinnasta poistumisen estämiseksi sumppuun laittamisessa on kyse sellaisesta tilanteesta, jossa on sovellettava putkalain menettelysäännöksiä.

Putkalain 2 luvun 4 §:n mukaan säilytystilaan saapunut vapautensa menettänyt on tarkastettava todistajan läsnä ollessa (tulotarkastus). Tulotarkastus käsittää henkilöllisyyden toteamisen ja kirjaamisen, vapautensa menettäneen mukana olevan omaisuuden luetteloinnin ja tarkastamisen sekä tarvittaessa vaatteiden vaihdon. Putkalain 4 luvun 3 §:n perusteella lähtökohtana on, että vapautensa menettäneellä ei ole oikeutta pitää hallussaan raha- tai muita maksuvälineitä ja että ne otetaan poliisin säilytettäväksi tai talletetaan vapautensa menettäneen kustannuksella hänen tililleen pankkiin.

Omaisuuksiluettelosta säädetään tarkemmin 4 luvun 2 §:ssä. Sen mukaan säilytystilaan vastaanotetusta vapautensa menettäneen omaisuudesta on laadittava omaisuusluettelo. Vapautensa menettäneen ja läsnä olevan todistajan on allekirjoitettava omaisuusluettelo. Jos vapautensa menettänyt ei allekirjoita luettelo, kahden poliisin palveluksessa olevan virkamiehen on todistettava luettelo oikeaksi. Luvun 6 §:n mukaan kun vapautensa menettänyt vapautuu säilytystilasta, hänen rahansa, muut maksuvälineensä ja omaisuutensa on luovutettava hänelle kuittausta vastaan. Jos vapautensa menettänyt ei allekirjoita omaisuusluettelo, kahden poliisin palveluksessa olevan virkamiehen on todistettava luettelo luovutetusta omaisuudesta oikeaksi.

Edellä todetun perusteella katson asiassa menetellyn virheellisesti, kun kantelijalta pois otettuja rahojia ei ole kirjattu omaisuusluetteloon.

Todettakoon, että sisäasianministeriön poliisiosasto on nyt kyseessä olevien tapahtumien jälkeen 27.10.2008 antanut ohjeen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (SMDnro/2008/767). Ohjeessa selvästi edellytetään, että lukitussa tilassa säilyttämisestä ja sen perusteista on aina laadittava KIP-lomake (Kiinniottamisen/säilöönnottamisen kirjaaminen). Tällöin tulee laatia myös omaisuusluettelo.

Saatan päätökseni Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen sekä komisario C:n, ylikonstaapeli B:n ja vartija A:n tietoon ja huomioitavaksi.

3.3

Väite rahojen katoamisesta

Tapauksessa on esitetty ristiriitaisia väitteitä siitä, kuinka paljon kantelijalla oli rahaa hallussaan. Pidän epätodennäköisenä, että tapahtumista olisi enää saatavissa asian lopputulokseen vaikuttavaa lisäselvitystä. Kantelijan oikeusturvan kannalta on sinänsä ongelmallista, että rahojen kirjaamisessa ei ole menetelty putkalaisella edellytetyllä tavalla. Käytettävissäni olevan aineiston perusteella minulla ei ole kuitenkaan perusteita epäillä, että vartija A, ylikonstaapeli B tai joku muu poliisilaitoksen henkilökuntaan kuuluva olisi anastanut tai hukannut kantelijan hallussa olleita rahojia.

- - -

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen menettelyn virheellisyydestä omaisuuden kirjaamisessa Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen sekä komisario C:n, ylikonstaapeli B:n ja vartija A:n tietoon ja huomioitavaksi. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni. Lähetän päätöksen tiedoksi myös Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle.